

Lara Taveirne

Kerkhofblommenstraat

2018 Prometheus Amsterdam

© 2018 Lara Taveirne
Omslagontwerp Kris Demey
Foto omslag Lara Taveirne
Foto auteur Sacha de Boer
Zetwerk Elgraphic bv, Vlaardingen
www.uitgeverijprometheus.nl
ISBN 978 90 446 3240 8

Over de kerkhofmuur trippelde de geplekte zwerfkat en wipte vervolgens met één enkele sprong naar de andere kant van de muur, waar hij minder bekijks had. Het bloemenveld lag er maar verlaten bij nu de kweeksters niet tussen de rijen liepen. Ze hadden van mijn vader congé gekregen om naar de Blindekensprocessie te gaan kijken en Johanna, die mocht gelijk elk jaar het miraculeuze beeld van 't Onze-Lieve-Vrouwtje helpen dragen, samen met een paar andere ouden van dagen. Ik stond zo naar buiten te kijken dat ik schrok toen er in de kamer naast de mijne stoelpoten verschoven. Dat betekende dat mijn moeder haar bed uit was. Ademloos stond ik te luisteren of er nog een geluid volgde, maar aan de andere kant van de muur bleef het stil, een moment toch, want toen werd er een weerbarstig laatje opengeschoven. Nu wist ik het zeker, mijn moeder zat aan haar kaptafel. Met mijn ogen gesloten – de zon tekende flikkerende vlekken op mijn netvlies – probeerde ik me in te beelden dat ik bij haar in de kamer stond, zoals vroeger, toen ze voor slaaptijd de invisibles uit haar haren schoof, en ik naast haar toilettafel wachtte, met mijn handjes op elkaar gelegd, als om bedelgeld te ontvangen. Eén voor één werden de losgemaakte haarspelden erin gelegd. Via de gespikkelde spiegel hield ik haar intussen

in de gaten. Haar scheefgetrokken mond, de donzige wangen, de doffe blik in haar ogen. Soms werden er samen met de schuifspelden hele stressen haar uitgetrokken. Die lagen dan ook in mijn handpalmen.

Op het plankje onder haar spiegel, tussen de poudre-de-rizdozen en de reukwaterflessen stond een koperen fotokadertje en hoe klein het ook was, mijn blik werd er altijd naartoe gezogen. Er zat een foto in van mezelf als kind, in een kleedje met een matrozenkraagje, zittend in een witte rieten tuinstoel, schoon rechtop, alsof iemand een stok achter mijn ruggengraat had gebonden. Mijn ogen keken doodongelukkig in de lens, of wilde ik dat erin zien, als bewijs dat ik zo geboren was en het niet door omstandigheden was geworden? Het was een curieuze foto, en toch was mijn moeder er verschrikkelijk aan gehecht. Dat was me duidelijk geworden toen er een keer een verdwaalde duif vanaf het kerkhof haar slaapkamer kwam binnengevlogen. Van benauwdheid schruwelde ze de hele buurt bij elkaar. Mijn vader stond in geen paar tellen boven, heeft toen nog geprobeerd om die vogel te vangen met een wasmand, maar dat beest geraakte daardoor alleen maar meer in paniek, flapperde alles aan diggelen wat zijn vleugels maar tegenkwamen. De glazen druppels van de lichter tingelden, er viel een kandelaar omver, die in zijn val een beschilderde vaas met gedroogde gipsbloemetjes meenam. En wat deed mijn moeder? Ze stond in de hoek van de kamer te krijsen van ontsteltenis, maar stevig tegen haar hart geklemd hield ze het fotokadertje. Ik kon maar niet verstaan dat ze die foto tegen haar borst drukte, terwijl ze dat in het echt nooit een keer met mij deed.

We mogen de weergoden dankbaar zijn, had mijn vader aan tafel gezegd, want de bloemen groeien gelijk onkruid naar de hemel, en de fierheid in zijn stem was alleen maar terecht. Maar onder dezelfde schroeiende augustuszon had ik mijn moeder zien verslappen en verdorren. Het hele zomerverlof lang was ze haar slaapkamer amper uitgekomen en die lusteloosheid bleek behoorlijk besmettelijk. Vele ochtenden had ook ik niks anders gedaan dan op mijn pianokruk zitten staren naar de noten op de opengeslagen partituur. In mijn hoofd hoorde ik de melodieën, maar om een akkoord aan te slaan had ik de fut niet. Mijn vader, die ontvluchtte het huis liever, klopte lange werkdagen in het donker kantoortje achter in de bezemfabriek. Alleen voor het eten kwam hij nog naar huis, iets waarvan ik hoopte dat hij het gauw zou opgeven, want mijn moeder moest zijn aangezicht nog maar zien of haar korte lontje ontvlamde alweer.

Ze was kwaad omdat hij zich niet geschoren had, ze was woest omdat hij het vuil van het veld mee naar binnen bracht aan zijn schoenzolen en ze was er niet over te spreken dat hij zo laat was voor het avondeten. Ze versleet hem voor stratendweil en landloper. En nadat ze was uitgeraasd, viel het stil in huis, zo stil dat mijn vader er aan tafel zelfs in slaagde om zonder woorden het zout zijn kant op te laten schuiven. Het kon naar mijn gevoel dan ook niet rap genoeg weer september zijn, zodat ik terug naar school kon. Die betegelde gangen vol opgewonden meisjesstemmen, ik miste het, net zoals het geluid van een krijtje dat over het schoolbord schoof, de groeiende lijst Latijnse woordjes en de regelmaat van de dagen die allemaal gelijk eindigden: met de gaslamp die werd uitgedraaid in de grote slaapzaal van het internaat. Veertig dezelfde bedjes voor evenveel

soortgelijke meisjes: geboren in een wieg vol kant en een toekomst met een gouden randje.

Het internaat stond onder de hoede van de Zusters van de Heilige Ursula van de Allerheiligste Maagd en gelijk hun naam al deed vermoeden waren het serieuze vrouwen met ingetogen aangezichten, maar onder hun zelfde habijten zaten wel alle slag van vrouwenlijven verborgen. Petronella uit mijn klas vond het een geestig spel om te raden wie van ons later welk soort lichaam zou hebben. De tranen rolden haar over de kaken toen ze in gedachten mijn wezen boven het lijf van Zuster Aloysiana had geplakt. Ik vertelde haar niet dat mijn eigen moeder nog minstens twee keer zo dik was.

Er werd op mijn slaapkamerdeur geklopt – kleine, roffellende klopjes – gevolgd door het aangezicht van mijn vader dat in het deurgat verscheen. *Gelukkige verjaardag!* Hij moest hebben gezien dat ik opklaarde, misschien zelfs hebben gehoord hoe mijn hart van blijdschap een slag oversloeg. Ik zag het seffens, hij had een cadeautje meegebracht, het lag geëmballeerd op zijn grote handen. Blinkend papier en een witzijden strik eromheen. Er hing een hartvormig kaartje aan. *Van uw geliefde ouders.* Ik hoefde mijn vader niet aan te kijken om te weten dat het gelogen was: mijn moeder had hier niks mee te maken. Hij was moederziel alleen naar de Bon Marché gereden, had ongetwijfeld aan de winkelfrouw moeten vragen of ze misschien een momentje kon helpen. *Ik zoek iets voor een meisje van vijftien jaar.*

Zittend op de bedrand scheurde ik het cadeaupapier open. Er verscheen een langwerpige kartonnen doosje, met babyroze lijntjes. In de ogen van mijn vader lagen grote ver-

wachtingen, wat betekende dat hij veel geld had gespendeerd. Langzaam schoof ik het deksel eraf en ik moest geen verbazing spelen. Een gegraveerde handspiegel. Zelfs het handvat was van spiegelglas. Gegolfde randen, met een voelbaar reliëf van bloemblaadjes. De achterkant was bekleed met donkerbruin slangenleer.

Kijk er maar een keer in. Ik nam de spiegel uit het doosje, draaide ermee in het rond, zag stukjes van de kamer voorbijkomen: de bloementuitjes op het behang, het rozet op het plafond, het vissengraatmotief op de vloer, mijn blote voeten, het kruisvenster met daarachter de stralend blauwe lucht. *Content?* Ik knikte.

De vrouwen op het veld had ik dikwijls in elkaars armen zien vallen. Van het lachen, van het wenen, of gewoon omdat het hun aan een paar mannenarmen ontbrak. Bij ons thuis bewaarden we liever een afstand. *Merci*, zei ik zachtjes zonder hem aan te kijken. Op dat moment klonk er gehoest uit de kamer naast de mijne. Mijn vader draaide zijn hoofd. *Je moeder zal subiet wel een keer komen*, zei hij, maar een klein kind kon zien dat hij het zelf ook niet meer geloofde.

Pas toen het geluid van zijn voetstappen helemaal was weggestorven, durfde ik naar mezelf te kijken in de spiegel. Mijn lippen waren droog en ik had zwarte puntjes op mijn neusvleugels. Ik bekeek mijn ver uiteenstaande tanden, mijn oorschelpen, het kruisje van mijn plechtige communie dat schoon in het kuiltje van mijn nek viel, alsof het daarvoor gemaakt was. Ik liet me neervallen op de bedsprei, hield de spiegel met gestrekte armen boven me uit. Zo zou iemand me zien als die boven op me kwam liggen. Echt de moeite was dat beeld niet. Dat ik het kind van mijn

moeder was, dat was er met een nat washandje niet uit weg te wrijven. Ik bracht de spiegel dichterbij. Die krullen vielen nooit een keer gelijk ik het wilde en de kleur van mijn ogen vond ik maar onbestemd. Het leek me moeilijk te geloven dat er ooit een jongen zou zijn die oprecht en zonder liegen zou durven beweren dat het de schoonste waren die hij van zijn leven al had gezien.

Op het veld had ik dikwijls over de liefde horen vertellen. Wat ik ervan had onthouden, dat was dat grote verliefdheid geen garantie was op groot geluk, dat alle venten dezelfde waren en dat het zo veel zeer kon aanrichten dat een open beenbreuk er niks bij was. Ik herinnerde me niet alleen wat de kweeksters over de liefde zeiden, maar vooral hoe ze erover spraken. Er waren de handgebaren alsof ze het verleden weer tot leven konden kneden, de hoogtenpunten waarin ze mijn verwonderde kinderogen zochten, hun overslaande stem als ze per ongeluk te lang hadden teruggedacht aan die ene keer, dat ene moment, die ene avond waarop de oranje zon in hun memorie nooit was ondergegaan. Al hun verhalen speelden zich af in de mythische tijd die vroeger heette. Was het verleden een beestje, de vrouwen op het veld vertroetelden het en gaven het goed te eten. Bij mijn ouders was het net andersom, zij hadden er een heilige schrik voor. *Gepasseerd is gepasseerd*, dat was zowat het enige wat mijn moeder over vroeger over haar lippen kreeg.

Arabella? Een krakende stem uit de kamer naast de mijne. Al het leed van de wereld lag weer op mijn moeder haar schouders. Voorzichtig duwde ik haar slaapkamerdeur open, maar tot mijn verbazing lag ze niet in haar bed. Wel stond ze bij het raam, hield het kanten gordijntje opzij. Ze

had haar peignoir aan, de vormen van haar lichaam waren goed te zien door de dunne stof. *Ze zijn er terug van de processie*, zei ze zonder haar blik af te wenden van het schouwspel buiten. Ik ging schuin achter haar staan en zag wat ze stond te bekijken. De arbeidsters waren bezig hun schorten voor te binden. Johanna moest geholpen worden door Maria, die groot lawaai stond te maken, zoals we dat van haar gewoon waren.

Mijn moeder schudde geërgerd met haar hoofd. Ze had er nooit van moeten weten, van dat hele chrysantenveld. Zelfs niet toen pastoor Bonte had laten verstaan dat hij het een bijzonder godsvruchtig initiatief vond om de doden te eren en daar behoeftige vrouwen voor tewerk te stellen. Het antwoord van mijn moeder moet ongeveer zo geklonken hebben: *Allemaal goed en wel, maar moet al die godsvrucht altijd uit een en dezelfde portemonnee komen?* Ze vond dat mijn vader al meer dan genoeg aan zijn hoofd had met het voorzitterschap bij de Société de Flore en zijn twee fabrieken in de Wantestraat, de bezem- en de zeepfabriek. Achttien arbeiders en al die machinerie, gelijk dat daar al niet genoeg miserie bij kwam kijken.

In de beginjaren, toen er nog hortensia's, afrikaantjes, viooltjes en primula's op haar veld groeiden kon ze er nog mee leven, maar ineens had mijn vader het in zijn kop gehaald dat hij chrysanten wilde telen. *Bloemen voor de doden, waar is dat nu weer goed voor?*, had mijn moeder willen weten. *Was je van plan ook een soepbedeling voor hen te organiseren misschien?* Maar ze wist ook wel, eens er zich iets in die bokkige kop van hem had vastgezet, dan maakten zelfs de beste argumenten geen schijn van kans meer. Dus legde ze zich erbij neer, bij de chrysanten tenminste, maar de arbeidsters die op grote kloefen tussen haar bloemen schar-

relden, daar leerde ze zich nooit mee verzoenen. Ze vertrouwde dat kotjesvolk voor geen haar, zag het als haar taak om ze nauwlettend in de gaten te houden. Tijdens de werkuren was ze dan ook niet weg te slaan van haar raam op de eerste verdieping, er stellig van overtuigd dat ze zonder haar alziende oog in een ommezien zouden wegzakken in de krochten van onmogelijk op te biechten zonden. Ze behoedde hen voor het kwaad, ja, dat was wat ze geloofde als ze het halve gordijntje van Brusselse kant opzij schoof.

Voor het langere inspectiewerk ging ze in haar fauteuil zitten, het gebloemde meubelstuk dat speciaal voor die gelegenheid bij het raam was geschoven. Als kind ging ik dikwijls op de armleuning zitten. Dichter bij mijn moeder durfde ik niet te komen. Terwijl zij de vrouwen bekeek, hield ik haar aangezicht in de gaten, want iedere keer als ze iets op het veld zag gebeuren wat haar aandacht trok, hoe klein ook – Maria die haar neus stond te snuiten in de zoom van haar schort, Rosette die met haar hand in haar onderrug de pijn uitblies, Romanie die met een volle emmer stal-mest over de waterslang struikelde – was dat merkbaar aan de stand van haar mond. Die trok dan in een rechte lijn. Gelijk dat ze in al die details bevestigd zag wat ze allang wist. Dat het allemaal wanhopige gevallen waren. Zie je wel, dat was wat ze niet hardop zei, maar wel dacht. Zie je wel. Als het te koop was geweest, hun blunders, zwakheden en misstappen, ze verspeelde het hele familiefortuin.

Werkelijk alles had ze in de gaten. Als Clothilde bleef staan om een streng haar onder haar hoofddeuk weg te moffelen en intussen ook rap rap haar losgekomen kous weer vast te gespen, dan lachte ze. En als de sigarettenrook in een rechte lijn naar de hemel trok kort nadat Maria langs het kleine deurtje naar het kerkhof was verdwenen, dan

knikte ze genoegzaam. Alleen naar Berendina kon ze niet lang blijven kijken. Zodra zij in beeld kwam, verschool ze haar aangezicht in haar handen, al kon ze het meestal toch niet laten om van tussen haar vingers te spieden naar het vrouwenlijf dat haar diepste afgrijzen opwekte. *Hare kop zit weer ergens anders*, mompelde ze dan, wijzend naar de reusachtige Berendina die met het slijk aan haar rokken naar de aanrollende wolken stond te kijken. Met geen tien man kon je dat mens tegen de vlakke krijgen, met haar trekpaardbillen en haar geschoeperd blond haar dat te kort en te dun was om het in een fatsoenlijke kodde te draaien.

Romanie was Berendina haar enige dochter. Ze was van mijn leeftijd. Als peuter kwam ze al mee naar het veld, hangend aan haar moeders rok, jengelend van de honger, de koorts of gewoon omdat ze een ambetante leeftijd had. Zonder uitzondering had ze snottekezen aan haar wangen, korsten aan haar elletuiten en prut in haar ogen. Er schortte altijd wat aan dat kind: was 't geen blaasontsteking, ze hoestte bloed en was het dat niet dan had ze wel een hele kolonie luizen of wormen waar ze jeuk van had aan haar poepgaatje. Mijn vader had nog van alles ondernomen om haar naar de huishoudschool te kunnen laten gaan, wat mijn moeder een klucht vond. *Zoiets is erfelijk bepaald, Gerard. Volkskinderen hebben kolenschoppen van handen, maar onder hun schedelpan past maar juist een kindervuistje. En als er al een keer per accident in die krotten eentje geboren wordt met verstand in zijn hoofd, dan geraakt het rap vergiftigd van de alcohol in de moedermelk.* Waarop ze doorgaans overging op het Frans en er woorden vielen als: *gens vicieux, mauvais payeurs, mal-propre, stérilisation.*

Mijn vader nam het nooit serieus als ze zo bezig was. Zijn mening hierover was bekend. Het was hun schuld